

Prijevod s engleskog: Domagoj Pozderac
Lektura: Anja Martinčević

Fritz J. McDonald

LINGVISTIKA, PSIHOLOGIJA I ONTOLOGIJA JEZIKA

Poznata tvrdnja Noama Chomskog da je lingvistika „grana kognitivne psihologije“ (Chomsky, 1972: 1) izazvala je mnogo neslaganja, i to ne među lingvistima ili psiholozima, nego filozofima. Jerold Katz, Scott Soames, Michael Devitt i Kim Sterelny iznijeli su niz argumenata s namjerom da pokažu kako je ta Chomskyjeva tvrdnja pogrešna. Prema mišljenju navedenih kritičara Chomskog, postoji značajna distinkcija između disciplina lingvistike i psihologije.

Dvama potpuno različitim pitanjima obje strane ove rasprave pristupaju kao ekvivalentnima: prvo je pitanje je li lingvistika potpodručje psihologije, a drugo se pitanje odnosi na ontološki status jezika. Filozofski kritičari Chomskog iznijeli su nekoliko argumenata u prilog ideji da predmeti unutar domene lingvistike - odnosno ono čime se lingvistika bavi - ne pripadaju domeni psihologije. Ako su ti argumenti valjani, Chomsky griješi kad smatra da je jedini predmet proučavanja u lingvistici I-jezik, pri čemu je riječ o „nekom elementu uma osobe koja poznaje određeni jezik“ (Chomsky, 1986: 22). Ono na što i Chomsky i njegovi filozofski kritičari upućuju jest to da se pitanje o tome je li lingvistika potpodručje psihologije te pitanje o tome je li I-jezik jedini predmet proučavanja u lingvistici zapravo svode na samo jedno pitanje.

Dvije su mogućnosti otvorene teoretičarima koji odbacuju teoriju prema kojoj je I-jezik jedini postojeći jezik: jezični nominalizam i jezični platonizam¹. Prvo gledište drži da sintaktička, semantička

---

¹ Te karakterizacije različitih stajališta o ontologiji jezika pripisuju se Katzu (Katz, 1981). Postoje dvije teškoće s upotrebom tih termina: 1) Upućuju na to da je lingvistika analogna matematici, što dovodi do pogrešnog zaključivanja u prilog

i fonološka svojstva nisu svojstva mentalnih reprezentacija, već rečeničnih pojava /*sentence token*/ javnoga jezika. Prema drugom gledištu jezična su svojstva zapravo svojstva rečeničnih različenica /*sentence type*/ javnoga jezika. Pokušat ću dokazati da su oba gledišta, uz dužno poštovanje prema Chomskom i njegovim kritičarima, kompatibilna s Chomskyjevom tvrdnjom da je lingvistika grana psihologije, kao i to da argumenti izneseni u prilog nominalizmu i platonizmu ne dokazuju da su lingvistika i psihologija različite discipline. Tvrdim da čak i ako je čomskijansko gledište o ontologiji jezika pogrešno, lingvistika se i dalje može smatrati potpodručjem psihologije pod uvjetom da su relevantne metode konstrukcije lingvističkih teorija psihološke. Moj cilj ovdje nije argumentirati u prilog nekoj od navedenih pozicija o ontološkom statusu jezika, nego pokušati dokazati da ontološki status jezika nije važan za raspravu o odnosu između lingvistike i psihologije.

Razlikovat ću dva posebna načina shvaćanja toga kako odrediti je li lingvistika potpodručje psihologije ili nije. Prvi način, *ontološka teza*, zapravo je tvrdnja da je lingvistika potpodručje psihologije ako i samo ako je domena jezičnih predmeta sadržana u domeni psiholoških predmeta. *Metodološka teza* sastoji se od tvrdnje da je lingvistika potpodručje psihologije ako i samo ako psihološke metode i dokazi imaju i trebaju imati ključnu ulogu u razvijanju lingvističkih teorija. Upravo je druga teza ona koju smatram relevantnom pri određivanju toga je li lingvistika potpodručje psihologije ili nije.

Konceptualna ontologija lingvistike: Chomsky

Izvor ontološke teze može se pronaći u radovima Noama Chomskog. Chomsky pravi razliku između I-jezika, dijela mozga kompetentnog govornika odgovornog za znanje jezika, i E-jezika, „eksternaliziranog jezika, shvaćenog neovisno o svojstvima uma/mozga“ (Chomsky, 1986: 20). Taj pojam neovisnosti o umu teško

---

Katzovu stajalištu prema kojem je lingvistika formalna znanost. 2) Postoji samo prividna sličnost između Chomskyjeva stajališta o psihološkoj realnosti jezika i prikaza matematičkih predmeta stvorenih intuicijom na koje se može naići u radovima matematičkih konceptualista kao što je Brouwer.

je u potpunosti razumjeti u ovom kontekstu te se čini da izostavlja određene prihvatljive kandidate za ono što se bi se moglo shvatiti E-jezikom. Teško je uopće stvoriti predodžbu o postojanju jezika koji bi bio „nezavisan od svojstava uma i mozga“. Odgovara li to razmišljanju o tome kako bi jezici izgledali u svjetovima bez umova? Filozofski kritičari Chomskog s obzirom na to imaju poteškoća u razjašnjavanju Chomskyjevih djelomično nejasnih tvrdnji o E-jeziku. Michael Devitt tvrdi da je E-jezik „u osnovi platonistički“ (Devitt, 2006: 26). To ne može biti točno uzme li se u obzir to da Chomskyjev paradigmatički primjer teorije oblikovane u terminima E-jezika predstavlja upravo blumfeldovski jezični nominalizam. Još jedan pokazatelj kako Chomsky ne smatra da su E-jezici u osnovi platonistički jest činjenica da je stvorio poseban termin za obuhvaćanje platonističkih jezika – „P-jezici“ (Chomsky, 1986: 33). Ako se pitanje o odnosu između lingvistike i psihologije zapravo svodi na pitanje oko E-jezika, potrebno je pronaći općenito prihvatljivu definiciju toga pojma.

Chomsky je termin E-jezik nažalost definirao samo u prilično širokom smislu; njime je namjeravao obuhvatiti različite pojmove i shvaćanja jezika koje odbacuje. „E-jezik možemo odrediti na ovaj ili onaj način, ili uopće nikako, budući da se čini da taj pojam nema nikakvu ulogu u teoriji jezika“ (Chomsky, 1986: 26). Ta karakterizacija (ili njezin izostanak) E-jezika naoko nije pretjerano korisna. Međutim ona upućuje na to da je najbolji način pristupanja pojmu E-jezika određivanje E-jezika kao bilo kojeg jezičnog predmeta koji nije dio I-jezika, bilo kojeg pojma jezika izvan onoga što se nalazi u „umu/mozgu“. Chomsky je napisao da „na svijetu ništa nije označeno terminima kao što su „Kinez“ i „Nijemac““ (Chomsky, 2000: 155). Riječ je o tvrdnji koju bi jezični nominalisti i jezični platonisti vrlo vjerojatno odbacili: zagovornik bilo kojeg od tih gledišta može prihvatiti postojanje jezika, bilo kao skupova konkretnih predmeta ili skupova apstraktnih predmeta. Razumije li se E-jezik na taj način, tada i jezični nominalisti i jezični platonisti zastupaju stajalište prema kojem E-jezici postoje.

Kao što sam već spomenuo, Chomsky piše kao da je relevantno

pitanje u ovoj raspravi ontološko pitanje: postoji li zapravo E-jezik ili ne postoji. Razlog tomu što Chomsky poriče realitet E-jezika sastoji se u tome što je takav pojam navodno nepotreban u dobro razvijenoj lingvističkoj teoriji. Predmeti određene teorije smatraju se „realnima utoliko ukoliko ulaze u eksplanatorne teorije koje omogućuju uvid i razumijevanje“ (Chomsky, 1991: 5). Taj pristup pitanju realnosti E-jezika odražava Chomskyjevo očito opredjeljenje za pristup ontologiji sličan onome Quineovom. Nema potrebe provoditi kvantifikaciju nad E-jezikom prilikom predstavljanja određene lingvističke teorije - jedini relevantni predmeti teorije su I-jezici. Moguće je dati iscrpan prikaz semantičkih, sintaktičkih i fonoloških svojstava svih jezika kao svojstava I-jezika. Jezična svojstva E-jezika moguće je izvesti iz svojstava I-jezika. U tom smislu, E-jezici ne postoje u domeni teorije zato što bi rasprava o E-jezicima bila nepotrebna, ne bi dovela ni do kakvog uvida i razumijevanja.

Jezični nominalisti i jezični platonisti kritizirali su tvrdnju da su E-jezici u teorijskom smislu suvišni. Prema gledištu jezičnih nominalista i jezičnih platonista, E-jezik je prikladan predmet proučavanja u lingvistici. Iz Chomskyjeve se pozicije čini da je pitanje o tome je li lingvistika potpodručje psihologije jednako ontološkom pitanju, dok pitanje o tome je li lingvistika grana psihologije ili nije ovisi o tome postoje li E-jezici. Stoga izgleda da se pitanje o tome je li lingvistika grana psihologije svodi na pitanje o postojanju ili nepostojanju E-jezika.

Platonistička ontologija jezika: Katz

U svojim brojnim kritikama upućenim Chomskom, pokojni Jerrold Katz usmjerio se prije svega na spomenuta ontološka pitanja. Katz razrađuje gledište prema kojem lingvistika nije potpodručje psihologije, ni u smislu ontološke teze ni u smislu metodološke teze - ne samo da se lingvistika i psihologija bave različitim domenama, nego ni psihološki dokazi nemaju nikakvu važnost za lingvistiku. Prema Katzu „priroda predmeta od kojih se sastoji predmet bavljenja neke znanosti određuje narav same znanosti“ (Katz, 1996: 282). Biologija kao prirodna znanost, primjerice, u svojoj domeni

sadrži samo ono konkretno, poput ljudi, žaba, stanica i Golgijeva tijela. Geometrija kao formalna znanost u svojoj domeni sadrži ono apstraktno, kao što su kvadrati, crte i točke. Ta razlikovanja s obzirom na sadržaj domene označavaju razliku između formalnih znanosti poput geometrije i prirodnih znanosti poput biologije. Katz tvrdi da su formalne znanosti, za razliku od onih prirodnih, neempirijske.

Prema Katzu se domena lingvistike ne sastoji se od konkretnih, već od apstraktnih stvari. Lingvisti bi se trebali baviti samo rečeničnim i leksičkim različnicama */type/*, ne i pojavnicama */token/*. Katz je u nekoliko knjiga i članaka za tu tvrdnju iznio znatan broj argumenata. Najnoviji argument za tu tvrdnju, koji se Katzu čini najjasnijim i najuvjerljivijim², počiva na dobro poznatoj činjenici o prirodnim jezicima. Stave li se učinci ograničenja *performancea* na stranu, pravila prirodnih jezika dopuštaju stvaranje beskonačno mnogo rečenica. Ne postoji beskonačno mnogo jezičnih pojava i stoga se lingvistika mora baviti različnicama. Različnice su apstraktni predmeti i lingvistika je prema tome analogna geometriji, a ne biologiji - riječ je, dakle, o formalnoj znanosti.

Katz zatim tvrdi da se lingvisti ne bi trebali baviti psihološkim entitetima, s obzirom na to da su mentalna stanja fizički predmeti, a ne apstraktne različnice. „S obzirom na konačnost i diskontinuitet materije, osobito moždane tvari, nemoguće je da postoji beskonačno mnogo mentalnih/neuralnih predmeta“ (Katz, 1996: 278). Ubrzo se javlja poteškoća s tom tvrdnjom - isti način rasuđivanja koji Katz upotrebljava kako bi dokazao da je lingvistika formalna znanost može se primijeniti i u dokazivanju da je psihologija formalna znanost. Mišljenje je produktivna sposobnost: idealizirajući od čimbenika *performancea*, postoji beskonačno mnogo mogućih misli koje kompetentna osoba može imati³. Takozvani „psihološki nominalisti“ koji smatraju da su mentalni događaji i stanja konkretni, a ne apstraktni, ne mogu pronaći objašnjenje za to beskonačno mnoštvo

---

2 „Moji raniji argumenti nisu ukazali na upadljivu činjenicu da neadekvatnost kojom se Chomsky poslužio kako bi opovrgnuo Bloomfieldov strukturalizam također predstavlja neadekvatnost same Chomskyjeve pozicije“ (Katz, 1996: 272).

3 Riječ ‘misao’ je dvosmislena - može se odnositi na psihološka stanja, ali i na propozicijske predmete tih psiholoških stanja. Ja je upotrebljavam u prvom smislu.

misli s obzirom na to da postoji premalo stanja mozga kojima bi se te misli moglo objasniti. Prema tome psiholozi moraju biti platonisti. Taj bi zaključak, kad bi bio ispravan, Katzovu distinkciju između lingvistike i psihologije učinio bezvrijednom. Psihologija bi se tada smatrala formalnom, a ne prirodnom znanošću te zapravo ne bi bilo nikakvih poteškoća za Chomskyjeve poklonike koji tvrde da je lingvistika potpodručje psihologije. Ovakav način zaključivanja u pogledu psihološkog mišljenja sasvim sigurno dovodi do redukcije Katzova početnog argumenta za platonističku lingvistiku.

Ključna pogreška u Katzovu zaključivanju sastoji se u tome što nije primijetio pomak u modalnom kontekstu. Tvrdnje koje se odnose na beskonačno mnoštvo rečenica prirodnih jezika i na produktivnost mišljenja apstrahiraju od ograničenja ljudskog uma u stvarnom svijetu. Raspravljajući o mogućnosti beskonačnog mnoštva rečenica i misli, korisno je te zahtjeve vidjeti kao opise drugih mogućih svjetova. Takvi nas opisi ne trebaju obvezati na beskonačnu ontologiju jezika ili mišljenja unutar stvarnog svijeta.

Čak i da je Katzov argument uspio dokazati da se lingvisti bave različnicama, a ne pojavnicama, nije nimalo jasnije kako bi se time utvrdilo da je lingvistika neempirijska znanost. Nije samorazumljivo da je uključenost apstraktnih stvari u domenu određene znanosti dovoljan uvjet za to da se tu znanost učini formalnom i neempirijskom. Fizika možda i treba pribjeći apstraktnim stvarima kako bi objasnila određene pojave, no ona je sasvim sigurno i bez obzira na to prirodna, empirijska znanost.

Kakve veze ontologija ima s time?

Tvrdeći da je Chomskyjevo gledište u određenoj mjeri nejasno te da nas Katzovi argumenti ne uspijevaju uvjeriti u prihvatljivost platonizma, nadam se da sam uspio pokazati da je za Chomskog i Katza ontologija jezika ključna u razmatranju problema odnosa između lingvistike i psihologije. Prema mojem mišljenju, postoje značajni razlozi za sumnju u Katzovu tvrdnju da predmeti u domeni određene znanosti određuju odnos među samim znanostima. Ti nam pogledi također daju razlog da posumnjamo u to je li Chomskyjeva

usmjerenost na nepostojanje E-jezika ključno pitanje u odnosu između lingvistike i psihologije. U drugim znanstvenim područjima postoje posebne domene koje se svejedno smatraju dijelom domene pojedine znanosti. Razmotrite odnos između psihologije i jednoga od njezinih potpodručja, socijalne psihologije. Domena psihologije općenito uključuje, otprilike, mozgove, živčane sustave, mentalne događaje i stanja te ponašanje ljudskih bića i životinja; sve navedeno ponekad se opisuje na prilično visokoj razini apstrakcije. Domena socijalne psihologije uključuje predmete izvan te domene - čimbenike koji se odnose na, primjerice, određene političke sustave i povijesne događaje. Iako se domene psihologije i socijalne psihologije razlikuju u tom pogledu, potonja je, bez obzira na to, potpodručje prve. Socijalna psihologija, međutim, ne ispunjava zahtjeve ontološke teze. Ona udovoljava zahtjevima metodološke teze. Psihološke metode i dokazi imaju ključan značaj za teorije u socijalnoj psihologiji - razmotrite utjecaj psiholoških dokaza koji pokazuju da homoseksualnost ima neuralnu osnovu na različite pristupe pitanjima rodnog identiteta u socijalnoj psihologiji.

Zagovornik ontološke teze mogao bi odvratiti da se time samo pokazuje da su relevantne društvene pojave dio ontologije psihologije. Odluči li se zagovornik te teze na taj korak, pojavili bi se drugi problemi. To bi, prema ontološkoj tezi, za sobom povlačilo to da je sociologija vjerojatno potpodručje psihologije. Time bi se također granice psihologije protegnule u toj mjeri da bi se trivializirala svaka definicija psihologije načinjena s obzirom na njezinu domenu.

Ontološka tvrdnja je također previše gruba da bi se na temelju nje moglo načiniti istančana razlikovanje između različitih potpodručja. Uzmite u obzir odnos između astronomije i fizike. Astronomija se najčešće smatra potpodručjem fizike. Zašto je to tako? Prema ontološkoj tezi razlog bi se sastojao u tome što je domena predmeta koje proučavaju astronomi uključena u domenu predmeta koje proučavanju fizičari. To je, međutim, prilično trivijalno. Iz pozicije razumno naturalističkog pogleda na svijet, domena svakog područja uključena je u domenu predmeta koje proučava fizika. Bilo bi mnogo zanimljivije i informativnije tvrditi da je astronomija potpodručje

fizike zbog središnje uloge koju metode fizike imaju u proučavanjima astronomije, kao što bi to sugerirala metodološka teza.

Također je plauzibilno smatrati da se svaki predmet koji se nalazi u domeni fizike nalazi i unutar domene kemije. Budući da je to stvarno slučaj, ne postoji ontološka distinkcija koja bi se mogla napraviti između područja koja su potpodručja kemije i onih koja su potpodručja fizike. To nije plauzibilna posljedica. Smatram kako bi, s ciljem razlikovanja područja koja su najuže vezana uz fiziku i onih najuže vezanih za kemiju, bilo smislenije pobliže istražiti koja se područja prvenstveno oslanjaju na metode koje upotrebljavaju fizičari, a koja područja ovise prije svega o metodama kojima se koriste kemičari.

Ako se navedene analogije s drugim područjima mogu održati, čini se vjerojatnim da pitanje je li lingvistika potpodručje psihologije nije ontološko pitanje. Teret dokaza za lingvistu ili filozofa koji pokušava pokazati da su lingvistika i psihologija zasebna područja ne sastoji se u tome da se pokaže da je ontološka teza pogrešna, već da je metodološka teza ona koja je pogrešna.

Ako je metodološka teza ta koja je relevantna u raspravi o odnosu između lingvistike i psihologije, to upućuje na to da je moguće prihvatiti bilo koje od mogućih gledišta na ontologiju jezika i istodobno zastupati mišljenje da je lingvistika potpodručje psihologije. Nakon što sam već napravio razliku između tih stajališta o ontologiji, načit ću razliku između onih koji smatraju da psihološke metode i dokazi imaju i trebaju imati središnju ulogu u razvijanju lingvističkih teorija i, s druge strane, onih koji osporavaju tu tvrdnju. Jezičnog platonista koji smatra da psihološke metode i dokazi imaju i trebaju imati takvu ulogu nazvat ću „psihoplatonistom“, a njegova nominalističkog dvojnika „psihonominalistom“. Platonista, poput Katza, koji osporava tvrdnju da psihološke metode imaju ključnu ulogu u lingvistici nazvat ću „purističkim platonistom“, a njegova nominalističkog dvojnika „purističkim nominalistom“. Ovi su nazivi nužni kako bi se razlikovalo ontološka od metodoloških pitanja, koja u literaturi nisu uvijek jasno određena i razlučena.

Zašto bi itko tko pristaje uz platonizam ili nominalizam

razmišljao o tome da postane psihoplatonist ili psihonominalist? Najjednostavniji razlog za to jest taj što suvremene lingvističke teorije lingvističkim entitetima, bez obzira na to kako ih se tumači, pripisuju značajan broj svojstava koja nisu jasno vidljiva samo na temelju opažanja jezičnih pojava ili različenica. Razmotrimo pojam *traga* /*trace*/. Izostavljajući znatnu količinu podataka, u sljedećoj rečenici, neki bi suvremeni lingvisti postulirali postojanje tragova, posljedicu premještanja sastavnih dijelova iz njihova mjesta, u sljedećim lokacijama:

WF: Koga_j Susan t_i voli t_j?⁴

Ako su rezultati tih suvremenih istraživanja u lingvistici točni, i ako puristi ne žele biti revizionisti u pogledu lingvističke prakse, tada su puristi dužni dati neku nepsihološku osnovu na kojoj bi se mogla zasnovati tvrdnja da takvi tragovi postoje. Psihoplatonisti ili psihonominalisti su u boljem položaju jer se mogu okoristiti jednom vrstom psiholoških podataka i metoda kojima se koriste lingvisti kako bi postulirali postojanje tragova. Polazeći od upravo te točke može se generalizirati s one strane tragova, prema svakoj složenoj strukturi koju suvremeni lingvisti pripisuju rečenicama.

Konceptualna određenost: Soames

U svojem poznatom članku „Lingvistika i psihologija“, Scott Soames jasno se zalaže za uvođenje distinkcije između lingvistike i psihologije koja bi bila temeljena na pitanjima metodologije. Soames tvrdi da su područja lingvistike i psihologije konceptualno različita. Konceptualna različitost definirana je na sljedeći način: „Ta se područja bave različitim domenama, imaju različite pretenzije te su uspostavljene na različite načine“ (Soames, 1984: 155). Upravo iznesena definicija u sebi uključuje i ontološka i metodološka pitanja: Ontološka je tvrdnja da su domene lingvistike i psihologije različite, a metodološka tvrdnja sastoji se u tome da dokazi u prilog psihološkim teorijama nemaju nikakvog (izravnog) utjecaja na lingvističke teorije. S obzirom na svoju predanost jezičnom platonizmu, Soames

---

4 Ovaj je primjer pojednostavljen u odnosu na primjer koji se nalazi u Collins (2008: 185).

je, prema mojoj taksonomiji, 'puristički platonist'. Dokazat ću da je takav purizam neodrživ.

Soames pokušava uspostaviti konceptualnu posebnost tih područja pokazujući da se lingvisti i psiholozi bave dvama različitim setovima pitanja. Pitanja kojima se bave lingvisti su „vodeća pitanja“. Ta vodeća pitanja tiču se jezičnih svojstava koja individuiraju jezike:

„...lingvistički značajna svojstva... gramatičnost, dvosmislenost, sinonimija, povlačenje, analitičnost, kontradikcija itd. Ta svojstva i odnosi predstavljaju karakteristike koje određuju jezike i služe za njihovo identificiranje i razlikovanje“ (*ibid.*: 159).

Takva su svojstva, prema Soamesu, predmet bavljenja same lingvistike, a ne psihologije.

Kao što je već rečeno, Chomsky bi tvrdio da su ta svojstva prije svega svojstva I-jezika. Ako je ta tvrdnja točna, nema razloga za mišljenje da nije moguće ponuditi čisto psihološki odgovor na vodeća pitanja. Kao odgovor na tu čomskijansku hipotezu, Soames tvrdi da su u pitanju dva različita skupa činjenica - na primjer, činjenice koje se odnose na gramatičnost u lingvistici te činjenice koje se odnose na sudove o gramatičnosti u psiholingvistici. Moguće je dati iscrpan psihološki prikaz potonjeg, no ne i prvog. Pri razlikovanju tih skupova činjenica ostaje nerazjašnjeno pravi li Soames zapravo distinkciju bez stvarnog razlikovanja. Važno je pitanje je li prikazivanje sintaktičkih svojstava uključeno u sudove govornika o gramatičnosti. Ako je to slučaj, tada bi Chomsky bio u pravu, a psihološka bi teorija u cijelosti omogućila potpunu karakterizaciju i gramatičnosti i sudova o gramatičnosti.

Okrećući se pitanjima dokaza i metodologije, Soames tvrdi da psihološki dokazi koji ne nude odgovore na vodeća pitanja imaju samo neizravnu ulogu kao dokazi za lingvističke teorije. Na nekim mjestima Soames piše kao da psihološki dokazi nemaju uopće nikakvu ulogu: „Postoji u teoretskom smislu valjano... poimanje lingvistike... shvaćene u apstrakciji od kognitivnih mehanizama“ (*ibid.*: 157). Na drugim mjestima Soames iznosi slabiji zahtjev s obzirom na taj evidencijski odnos: tvrdi da je „relevantnost takvih psiholingvističkih podataka za lingvističke teorije ograničena na

neizravnu evidencijsku ulogu“ (*ibid.*: 160).

Imaju li psiholingvistički podaci takvu ograničenu ulogu? Stephen Laurence je u svojem članku „Je li lingvistika grana psihologije?“ naveo nekoliko primjera psiholingvističkih podataka koji imaju izravnu evidencijsku ulogu. Konkretno, eksperimenti koje su izveli Fodor, Bever i Garrett pokazali su kako frazne granice trebaju biti određene unutar rečenice. Pogreške proizašle iz postavljanja klikova otkrile su lokaciju konstitutivnih prekida: „Pogreška je bila značajno veća u slučaju lokacije klikova koji nisu objektivno postavljeni na glavnu granicu, nego za one koji su se objektivno nalazili na granici“ (Fodor, Bever i Garrett, 1974: 252). Kao što Laurence ističe, ti su eksperimenti jasno objašnjeni u Chomskyjevoj teoriji: „Takve podatke može se razumjeti na temelju pretpostavke da je internalizirana gramatika ona koja dodjeljuje frazne granice na način konzistentan s podacima dobivenim iz tih eksperimenata“ (Laurence, 2003: 74). Soamesove dvojbe u vezi s metodološkom tezom su neosnovane.

Eksperiment koji su izveli Swinney, Ford, Bresnan i Frauenfelder, a koji navodi Laurence (*ibid.*: 72), pruža dodatnu potporu za daljnje tvrdnje iznesene u ovom radu koje se odnose na lingvistiku i psihološke metode. U tom eksperimentu utjecaj udešavanja /*priming effect*/ pruža dokaz postojanju tragova. Bez obzira na to shvaća li se tragove kao svojstva prvenstveno mentalnih reprezentacija, jezičnih pojava ili jezičnih različenica, metode korištene za određivanje postojanja takvih tragova bit će prije svega psihološke, čime se upućuje na to da je lingvistiku najbolje razumjeti kao potpodručje psihologije. Kao što je već primijećeno, nije potpuno jasno koje su to nepsihološke osnove na temelju kojih bi puristički platonist poput Soamesa uopće mogao dodijeliti tragove rečenicama u nekom jeziku.

Treći značajan način na koji su psihološke metode ključne u lingvistici sastoji se u središnjoj ulozi koju u lingvističkoj teoriji ima psihološka intuicija. Kao što John Collins opravdano ističe u svojoj knjizi *Chomsky: A Guide for the Perplexed*, „govornikova intuitivna prosudba, prema tome, predstavlja naš najizravniji izvor podataka“ (Collins, 2008: 37). Da intuicije imaju takvu ulogu u lingvistici dobro je poznata činjenica, koja dodatno podržava tvrdnju da je lingvistika

zbog svoje metodologije potpodručje psihologije.

Nominalistička ontologija jezika: Devitt i Sterelny

Michel Devitt i Kim Sterelny ponudili su nominalističko gledište – lingvistika se bavi semantičkim, sintaktičkim i fonološkim svojstvima pojava u jeziku, odnosno „dijelovima fizičkog svijeta koje je moguće pretvoriti u podatke i postaviti na neko mjesto“, a ne platonističkim apstraktnim tipovima (Devitt i Sterelny, 1989: 515). Devitt i Sterelny smatraju da prevladavajuća čomskijanska stajališta o odnosu između lingvistike i psihologije počivaju na stapanju / *conflation*/. „Transformativna lingvistika stapa dva različita teorijska zadatka: jedan koji je usmjeren prema jezičnim simbolima i drugi koji se bavi jezičnom kompetencijom“ (*ibid.*: 499). U jezične simbole ubrajaju se *output* kompetencije, sama kompetencija i psihološki proces koji dovodi do *outputa*.

Što se tiče interpretacije ranije spomenutog termina „E-jezik“, Devitt i Sterelny tvrde da postoji teorijski interes za proučavanje E-jezika. Nije riječ samo o odgovarajućem predmetu proučavanja, bez obzira na to što Chomsky tvrdi; proučavanje svojstava pojava javnog jezika prethodi proučavanju kompetencije u nekom jeziku. Ne možemo konstruirati psiholingvističku teoriju a da prvo ne konstruiramo posebnu teoriju lingvistike. Kako bismo razumjeli kompetenciju prisutnu kod upotrebe jezika, prvo moramo razumjeti koja su to sintaktička, semantička i fonološka svojstva *outputa*. U svojoj knjizi *Nepoznavanje jezika*, naročito u odjeljku posvećenom distinkciji između lingvistike i psihologije, Devitt ponovno ističe ove točke. Navodi dva metodološka zahtjeva koja su od važnosti za ovaj rad: prva metodološka točka vezana je uz to da je gramatika „istinita o nekoj jezičnoj stvarnosti“, dok je četvrta metodološka točka ona koja se odnosi na to da „gramatika kao teorija jezika ima određeni epistemički i eksplanatorni prioritet“ pred psihološkim teorijama. Te dvije metodološke točke odražavaju dva različita aspekta spora oko odnosa lingvistike i psihologije koja sam u ovom radu pokušao razlikovati: riječ je o ontološkoj i metodološkoj tezi. Ako je moja tvrdnja ispravna, tada ontološka teza ne predstavlja relevantan

problem u tom sporu. S obzirom na to, usmjerit ću se na Devittovu tvrdnju da teorija jezika kao nepsihološkog entiteta prethodi psihološkoj teoriji.

Tvrdnja da proučavanje svojstava *outputa* kompetencije prethodi proučavanju same kompetencije ili psihološkom teoretiziranju gledište je koje zapravo dijeli problem sa Soamesovom pozicijom. Naime, ako je potrebno prvo opisati *output* kompetencije, psiholingvistički podaci koji se tiču kompetencije ne mogu imati izravan utjecaj na karakterizaciju *outputa*. To jednostavno nije točno - kao što je ranije pokazano, eksperiment Fodora, Bevera i Garretta te onaj Swinneya, Forda, Bressnana i Frauenfeldera, a također i neka druga istraživanja, upotrebljavaju psihološke dokaze koji se odnose na kompetenciju kako bi iznijeli tvrdnje o naravi *outputa* kompetencije. Nadalje, lingvisti rečenicama pripisuju složena svojstva i strukture poput tragova i čini se da ne postoje čisto lingvistički, nepsihološki razlozi na temelju kojih bi lingvisti to mogli činiti. To upućuje na to da stvari stoje upravo suprotno onomu kako misle Devitt i Sterelny: proučavanje kompetencija prethodi proučavanju *outputa* kompetencije.

Tvrdnja da *output* prethodi kompetenciji je evidencijska tvrdnja, i to ona koja je pogrešna. Poricati to da je Devittovo i Sterelnyjevo gledište o evidencijskom odnosu ispravno zapravo znači poricati mogućnost točnosti njihove ontološke pozicije. I dalje je moguće zastupati tvrdnju da su frazne granice i tragovi, između ostalih jezičnih svojstava, zapravo svojstva pojava u jeziku, iako su metode i dokazi koji otkrivaju narav svojstava poput fraznih granica i tragova psihološki. Čak i ako je jezični nominalizam u pravu, kao što smatraju Devitt i Sterelny, teza o metodološkom potpodručju također može biti točna te se lingvistiku i dalje treba smatrati potpodručjem psihologije⁵.

---

5 Zahvaljujem Jonathanu Cohenu, Davidu Pereplyotchiku i Michaelu Devittu na njihovim komentarima ranije verzije ovog rada. Također sam veoma zahvalan Jerryju Katzu na njegovu primjeru kao učenjaku i kao učitelju.

LITERATURA:

- Barber, Alex (ur.) (2003) „Epistemology of Language“. Oxford: Oxford University Press.
- Chomsky, Noam (1972) *Language and Mind* (Enlarged edition). New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Chomsky, Noam (1986) *Knowledge of Language*. Westport, CT: Praeger.
- Chomsky, Noam (1991) „Linguistics and Adjacent Fields: A Personal View“. U: Kasher, Asa (ur.): *The Chomskian Turn*. Oxford: Basil Blackwell.
- Chomsky, Noam (2000) *New Horizons in the Study of Language and Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Collins, John (2008) *Chomsky: A Guide for the Perplexed*. London: Continuum International Publishing Group.
- Devitt, Michael (2006) *Ignorance of Language*. Oxford: Clarendon Press.
- Devitt, Michael; Sterelny, Kim (1989) „Linguistics: What's Wrong with 'the Right View'“. *Philosophical Perspectives* 3: 497-531.
- Fodor, Jerry; Bever, T.G.; Garrett, M.F. (1974) *The Psychology of Language*. New York: McGraw-Hill.
- Katz, Jerrold (1981) *Language and Other Abstract Objects*. Totowa, NJ: Rowman and Littlefield.
- Katz, Jerrold (1996) „The Unfinished Chomskian Revolution“. *Mind and Language* 11(3): 270-294.
- Katz, Jerrold; Postal, Paul (1991) „Realism vs. Conceptualism in Linguistics“. *Linguistics and Philosophy* 14: 515-554.
- Laurence, Stephen (2003) „Is Linguistics a Branch of Psychology?“. U: Barber, Alex (ur.): *Epistemology of Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Quine, Willard Van Orman (1953) *From a Logical Point of View*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Quine, Willard Van Orman (1960) *Word and Object*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Soames, Scott (1984) „Linguistics and Psychology“. *Linguistics and Philosophy* 7: 155-179.

Soames, Scott (1991) „The Necessity Argument“. *Linguistics and Philosophy* 14: 575-80.